Rahvaleht foto Högholmsgränd. 31.
127.46.

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 4. sept. 1974
Nr. 69 (3957) **16. aastakäik**

Invandrarutredning:
5,5 MILJONIT Rootsi vähemustele

Sisserändajate uurimiskomisjon (Invandrarutredning) on nüüd valmis oma tööga ja peaaruanne esitati valitsusele teisipäeval. Komisjoni ettepanekud on pöördelised Rootsi senises sisserändajate- ja vähemuspoliitikas — tegemist on täieliku ümbermõtlemisega. Ettepanekud lähtuvad põhimõttest, et keelelised vähemusgrupid ja sisserändajad peavad saama võimaluse oma emakeele säilitamiseks ja arendamiseks, samuti omakultuuri harrastamiseks samadel alustel kui rootsi enamusrahvus. Ettepanekud puudutavad loomulikult ka eestlasi ja nende organisatsioonde. Nagu EPL kuuleb, on valitsusel kavatsus viia osa komisjoni ettepanekutest juba kevadriigipäevale, kusjuures vastavad otsused kehtestuksid 1. juulist 1975.

Kõigepealt läheb aga Sisserännu Uurimiskomisjoni peaaruanne seisukohavõtmiseks ettepanekutes puudutatud asutustele, organisatsioonidele ja ametisikutele, nende seas ka eesti organisatsioonidele. Sisserännu Uurimiskomisjoni esimeheks oli Bertil Ohlsson.

Komisjon paneb ette riikliku toetuse vähemusorganisatsioonidele 2,5 miljoni krooni ulatuses aastas, samuti, et keeleliste vähemuste omakultuurilist tegevust toetataks kolme miljoni krooniga aastas. Mis puutub koolidesse, siis seab komisjon sishiks täieliku kaksikkeelsuse kõigile lastele, kelle vanemad seda soovivad.

Komisjon määrab oma eesmärgi kolmes mõistes: üheõiguslus, valikuvabadus ja koostöö.

Valikuvabaduse all mõtleb komisjon, et igal isikul peab olema õigus otsustada ise oma rahvuslikku kuuluvust. Need sisserändajad ja vähemusgruppide liikmed, kes soovivad sulamist enamusrahvusse, peavad ka selleks võimaluse saama.

Üheõiguslus tähendab, et vähemusgruppide liikmeil peavad olema samad õigused ja samad kohustused.

Järg lk 8

Göteborgi eesti koolis

Õpilasi, õpetajaid ja vanemaid Göteborgi Eesti koolis momendil, kui uued õpilased esimest korda istusid koolipinki. Koolijuhataja Eero Tarjus tagareas vasakult esimene, esireas istub klassijuhataja Marie Suur paremal õpilasega põlvel (EPL-foto Kopler)

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi Eesti Algkool alustas 20. augustil oma järjekordset õppeaastat. Kool töötab jatkuvasti Johannebergi kooli juures, kus tal on esimesel korrusel kolm avarat klassituumi, akendega lõunas, ja kõigiti sõbralik õhkkond rootsi õpetajate ja õpilaste poolel.

Kell 10 hommikul kogunes 70-liikmeline eestlaste pere — õpilased, õpetajad, lastevanemad, koolisõbrad — kooli aulasse, kus toimus tavakohane aktus, mis juhatati sisse lauluga "Võta nüüd Jumalat, vägevat kuningat kiita".

Palvuse pidas vabakoguduse õpetaja ja kahe õpilase vanem Abel Milder. Ta avaldas headmeelt, et noortel on jälle võimalus koguneda õppetööle kosunutena ja tervetena.

Oma kokkutulemisi oleme alustanud alati Jumala nimel,

Järg lk. 7

Ford ja Balti riigid

NEW YORK (EPL) — USA välisministri abi Euroopa küsimustes Arthur A. Hartman saatis E.V. esindajale Ernst Jaaksonile kirja, milles ta ametlikult informeerib USA välispoliitika kontinuiteedist president Fordi juhtimisel, kinnitades eriliselt Eesti osas, et USA valitsus jätkab oma poliitikat mitte tunnustada Eesti vägivaldset inkorporeerimist Nõukogude Liitu.

Kudirka vabanes laagrist

Moskvast tuleb teade, et leedu meremees Simas Kudirka, kes pärast ärahüppamist USA rannavalvelaevale sealt taas venelastele välja anti ja N. Liidus kümneks aastaks vangilaagrisse mõisteti, on ootamatult vangilaagrist vabaks lastud.

Vahejuhtum, mis toimus USA rannavetes 3. novembril 1970, äratas kogu USA-s suurt meelepaha, eriti kus selgus, et väljaandmise käsk oli tulnud välisministeeriumist. Kui lõpuks USA-leedulased kindlaks tegid, et Kudirka on ema kaudu seaduslikult ka USA kodanik, siis muutus surve USA välisministeeriumile ka kongressi poolt tugevaks ja asja on püütud lahendada diplomaatilisi kanaleid pidi. Vähemalt vangilaagrist on Kudirka nüüd väljas.

Kirjanikud ei soovi kohata RANNETIT

KGB-mehest kirjanik Egon Rannet, kelle tulekust Rootsi "uue romaani kirjutamiseks pagulastest" EPL teatas, on kiiresti oma ilesannete teostamisele asunud, otsides kontakte tuntud eestluse isiksustega ja seda mõne rootsi-eestlase kaasabil, kes on Ranneti huvialustele telefoneerinud ja sobitanud kokkusaamisi. Kuna see meetod ei ole alati annud soovitud tulemusi, siis on ta mõnel juhul valinud teise tee: otsida inimesi üles ette teatamata.

Kui näiteks peapiiskop Konrad Veem Ranneti kohtamisesoovitusele, mida vahendas tema teoseid siin turustav pagulasseestlane, telefonis resoluutse tõrjumisega suhtus, siis ilmus Rannet pühapäeval jumalateenistusele ja läks teenistuse lõpul otse käärkambri, et ennast iga hinna eest tutvustada.

Pärast laskis ta oma kokkupuudetel möödg minnes mõista, nagu oleks ta peapiiskopiga "poolteist tundi" kõnelenud, mis ei vasta tõele.

Egon Rannet määras ühe kohtamise isikuga, kes selleks valmisolekut oli avaldanud jällegi pagulasest vahendaja kaudu, Stockholmi Eesti Majja. Sellega ühenduses tungis ta ette teatamata EPL toimetusse, kus teda ei tuntud ja tutvustades ennast tahtis lehte saada, kus temast on juttu.

Ta ei olevat mitte olnud rahvaprokurör, vaid rahvaprokuröri abi, oli tema ülenduseks sõnumile. Tuleb meeles pidada,

Järg lk. 7

Egon Rannet tuli ootamatult Eesti Majja, kuhu KGB ei luba tulla tavalisel Eesti turistil.

EPL Kolmapäeval, 4. sept. 1974

Ämblikuvõrk

Rootsi televisioon üllatas möödunud nädalal dokumentaalse programmiga N. Liidu kardetud terrori- ja spionaazhiorganist KGB-st, millisel viimase poole sajandi jooksul on olnud palju nimesid — Tsheka, GPU, NKVD ja MVD. Programmis anti asjalik pilt sellest hiigelämblikuvõrgust, milline ümbritseb nn. nõukogude inimest sündimisest surmani ja milline hoiab oma haardes kodanike kogu eraelu pisimae detailideni.

Üle poole miljoni KGB-töötaja on ämblikud selles võrgus, tööriistad võimuhierarhia kätes. Kunagi maailmas ei ole üksi diktatuur suutnud üles ehitada nii põhjalikku kodanike kontrolli. Ometi jääb sageli mulje, et see inglise kirjaniku Orwelli poolt nii tabavalt allegoorilisis romaanes kirjeldatud terrorisüsteem ei ole suutnud demokraatlikus maailmas äratada seda põlastavat vapustustki, mis sageli tabab tühiseid, palju tagasihoidlikuma vägivallaastmega diktatuure.

Vastupidi, sellel rahvastevanglal on rohkeid pooldajaid, eestkostjaid ja terrori vabandajaidki (sotsialismi teostamine ei ole võimalik ohvriteta!), kuigi puht surnutes on ohvreid arvestatud paari-kolmekümne miljoniga. Sellest köneles Hrusthtshov ise Kremlis kahekümnendal parteikonverentsil, seda kirjeldas kuulus ajaloolane Conquest teoses "Suur terror" ja sellest köneleb praegu Nobeli-Laureaat Solzhenitsön oma "Gulag-arhipelaagis" ja teistes teostes. Ilma, et see oleks suutnud silmnähatavalt ergutada kriitikat Nõukogude terrori ulatuse vastu.

Kui maoistid jt. uuskommunistlikud grupeerinud on asunud küll kritiseerima, siis seda rohkem egoistlikel motiividel näitamaks Mao-Hiinat paremana ja tema sotsialismi (loe kommunismi) humaansemana. Ja kui KGB-programm rootsi TV-sse ulatus, siis vaevalt muul põhjusel kui et Mao-sümpaatiatega produtsendid seda nüüd vajalikuks pidasid. Mis muidugi ei vähenda programmi väärtust avalikkuse silmade avajana.

Rootsi on üha rohkem avanud sidemeid itta: ärimehed voorivad Moskvasse, turistid pendeldavad vene ja Nõukogude haardes asuvate sadamate vahet, teadlased on külas siin- ja sealpool, administratiivsed delegatsioonid uurivad suure Nõukogudemaa väidetavat eesrindlikkust. See kõik eeldab eelteadmisi raudeesriidetaguse elukorrast, eeskätt aga kõigest sellest, mis tabab välismaist külastajat, kes ei oma mingeid kogemusi nõukogudelikust kodanikevalvest.

Programmist kuulsid nad, et kõik, kes turisti oma hoolde võtavad teisel pool raudeesriiet — Inturist glididega, hotellid personaliga, laevad meeskonnaga jne. — on otseses raporteerimiskohustuses ja alluvuses KGB-le, kelle kõrvad ja silmad ulatuvad külaliste tubadesse ja ka külastatavatesse korteerihoonetesse.

Ämblikuvõrk funktsioneerib väsimatult, registreerib vahetpidamatult ja kogub usinalt andmeid ja materjale. Võib ette kujutada kui suur kergendus on just KGB-le elektronarvutiajastusse astumine, mis teeb kodanikekontrolli veel efektiivsemaks, kiiremaks ja hõlpsamaks. Ei ole siis ime, kui Moskva ameeriklaste käest ja mujalt on ostnud just elektronarvutisüsteeme. KGB arhiivipere redutseerimine võimaldab , tegevagentide arvu suurendamist.

Kuigi eestlased ja idapõgenikud üldiselt on asjadega kursis, oli KGB-programmi vaatamine paljudele meenutuseks, et see aparaat, mida kunagi kodumaal kardeti, ei ole kunagi oma tegevust lõpetanud ja agentideväge koju saatnud. Muudetud on vaid meetodeid vähem silmatorkavaiks ja kui kasutada seda sõna "intelligentsemaiks". KGB-programmiski juhiti sellele tähelepanu, et tänapäeval ei ole KGB-ametnikud enam sellised, keda võib juba ilmest ära tunda ja hoiakust. Nüüd antakse nendele parim, sageli ülikooli haridus, nad oskavad käituda seltskonnas ja välismaastega, olla zharmantsed külalised ja peremehed kui vaja, nad sprotlikud ja aktiivsed spordiharrastajadki, andekad teadusemehed jne.

Need on hoolega välja valitud isikud, eriti need, keda rakendatakse välisteenistuses. Seda kõike oleme võinud viimastel aastatel ja viimasel ajalgi kogeda siin oma lähedusesk, kus paljudel ikka raskemaks läheb vahettegemine kes on tavaline külaline, kes mitte. Esineb koguni juhtumeid, kus ka neid ametmehi, kes teadaolevalt töötavad KGB-le, koheldakse läänelikku sõbralikkusega ja seltskondlikkusega või koguni abi pakkudes. Muidugi on vaba inimese enda asi ostsustada mida ta teeb ja kuidas ta käitub — vaba inimene on ju indviualist.

Kergesti võib aga kõige tavalisemast jutust selguda informatsioone, mida saab paigutada totaalsesse "pusselisse", mida kannatlikult kokku paneb KGB. "Mis ta minust ikka saab" üteldakse mõnigi kord naiivselt. Agendid armastavad läheneda eriti nendele, kellest on teada nõrkusi — alkoholism, naised, perverssused, majanduslikud raskused jne.

KGB-programm puudutas eeskätt agentideväge N. Liidu piirides. Ei ole aga saladus, et sama asutuse erivõrgud on paigutatud läände ja töötavad nii saatkondades kui ka väljasppol. Eestlastegi osas ei ole huvi kunagi vaibunud ja vastavad ametnikud on väsimatult kord ühe, kord teise taktikaga tegustsenud, et eestlaskonnale lähedale pääseda. Kord väheme, kord suurema eduga. Ikka "siledamaid" mehi on tarvitusele võetud.

Ülesannetest võib vaid meelde tuletada juhtumit mõni aeg tagasi, kus politsei takistas ühe vene põgeniku jahtimist Kronobergspargi piirkonnas. Ainuke mees "diplomaatidest" inimjahimeeste hulgas, kes identifitseeriti kohapeal, osutus eestlaseks!

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 170:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 62:—
Kuu ..... kr. 17:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1974

VÄLISKOMMENTAAR

NATO PROBLEEMID

Põhja-Atlandiliidu sõjaväelise organisatsiooni Nato 25. aastapäeva tähistamisel tänavu kevadel märgiti õigustatult, et tänu temale on säilitatud rahu Euroopas ning organisatsiooni liikmesriikide territoriumist pole vähimatki läinud vööra võimu valdusse. Edu oli seda tähelepanuväärsem, et Nato elas õnnelikult üle mitu sisemist kriisi, kus suurimaks oli Prantsusmaa lahkumine 1966, kuigi ta poliitiliselt jäi edasi Põhja-Atlandiliidu liikmeks.

Nato kriisi tähendust vähendas teatud määral asjaolu, et Prantsusmaa ei kuulunud otseselt liikmesriikide esirindesse, vaid asetses Saksa Liiduvabariigi taga, tekitamata lünka esirindes eneses. Teiseks, Prantsusmaa ei keelustanud ka Nato õhukaitse süsteemi kuuluvat radarvõrku oma territooriumil, nõnda et ei tekkinud ka mingit lünka selles sõjalliselt tähtsas osas.

Nüüd on Nato taas tabatud kriisist, mille vallandas Kreeka hiljutine teadaanne lahkumise kohta selle sõjaväelise organisatsiooni liikmesriikide hulgast. Kas see on ainult ähvardus, jääb ära oodata, kuna samm on iseendast tingitud Küprose konfliktist, mis sai alguse Kreeka sõjaväelise valitsuse riigipöörde katsest Küprosel, mis aga viis Türgi sõjaväelise interventsioonini.

See viis omakorda Kreeka sõjaväelise valitsuse lahkumiseni, mispeale Kreekas tuli võimule poliitikutest koosnev valitsus peaministri Karamanlisega eesotsas. Tema teade Kreeka lahkumise kohta Nato ridadest on kõigepealt nähtavasti väljamäng, et kövendada oma positsiooni Küprose konflikti lahendamisel. Väljamängu edu oleneb muidugi sellest, kuivõrd tõsiselt võib Kreeka lahkumine mõjutada sõjaväelist olukorda Nato lõunapoolsel tiival Vahemere ruumis.

Karamanlise teadaande kohaselt jääb Kreeka poliitiliselt edasi Põhja-Atlandiliidu liikmeks. Sellest võib järeldada, et tegemist saab olla Prantsusmaa eeskuju järgimisega 1966. aastast. Vaha seisab aga selles, et Kreeka on vahetus kokkupuutes oma rindega vastu Bulgaariat kui Varssavipakti liikmesriiki. Järelikult on Kreeka iseendast sõjaväeliselt ohtlikumas olukorras kui Prantsusmaa on olnud. Pealegi on teada, et Nõukogude Liit teeb juba ettevalmistusi "koridori" soetamiseks läbi Rumeenia ettekäändel, et teostada sõjaväelisi manöövreid Bulgaarias. Kui see saab teoks, suureneb loomulikult ka Varssavipakti surve Kreeka lüngale Nato lõunapoolsel tiival.

Kreeka ja Türgi on mõlemad tähtsad kui valvurid Musta mere väljapääsudel Vahemerre. Türgi valitseb mõlemas küljest Bosporuse-Dardanellide merekitsusi. Sõjalaevade läbisõit sealt on reguleeritud Montreux konventsiooniga, mis piirab nii laevade arvu kui suurest ja nõuab eelteate andmist Türgile. Ajajooksul on Nõukogude sõjalaevastik Vahemerel kasvanud 50 üksuseni. USA 6. laevastik on oma koosseisult siiski tugevam ja tal on ka rohkem merebaase, neist üks Kreekas Pireuse sadamas.

Uhendriikidel on Kreekas veel kuus baasi ja viis kommunikatsioonikeskust maal, vastavalt bilateraalsele kokkuleppele. Nende kadamaminek oleks Natole muidugi väga tunduv, eriti kui silmas pidada N. Liidu laevastiku pidevat kasvu Vahemerel. Eriti tähtsad on baasid Bulgaaria piiri läheduses, kus on välja pandud ka "aatomiriivid" strateegiliselt tähtsate kitsuste sulgemiseks mägedes juhul, kui puhkeb suurkonflikt ja on oodata kallaletungi Kreekale.

Bilateraalsed kokkulepped nende baaside kohta on aga niisugust laadi, et kreeka valitsus võib vaevalt neid kergesti üles ütelda. Kreeka välisminister Mavros on teatavasti juba andnud küllalt selgesti mõista, et ameeriklaste väljatõrjumine baasidest ei võivat kõne alla tulla. Edasi on ebakindel seegi, kas kreeka valitsus tahab väidetavalt lahkumist Nato ridadest kiirelt või drastiliselt läbi via.

Seda rohkem, et Nato valik Kreeka ja Türgi kui liikmesriigi vahel on kerge. Türgi on igas suhtes kaaluvam ja seepärast ei mõju ka Kreeka väljamäng nii tugevalt kui esmalt võib tunduda. Plit võib muutuda ainult siis, kus Kreeka langeb äärmusliku pahempoolse valitsuse alla, mis aga pole tõenäolik ettenähtava tuleviku ajal.

A. K.

Neegus Negestis Haile Selassie, etiooplaste keiser, on viimastel kuudel kaotanud palju oma hiilgusest ja võimust — sõjavägi on paigutanud ta "varjulisemasse positiooni" palees, mis nüüd riigistati.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Tänuavaldus

Südamlik tänu kõigile, kes minu 90. aasta sünnipäeval mind meeles pidasid ja mind õnnesoovide, kingituste ning isiklikkude tervitustega rõõmustasid.

MINNA KAAL

STOCKHOLM

Vaimulik muusikaõhtu

Eesti Majas, Wallingatan 34 toimub jälle Stockholmi Eesti Nelipühi koguduse korraldusel vaimulik laulu- ja muusikaõhtu laupäeval, 7. sept. kell 18. Külalisena on kaastegev noor eesti muusik Charles Kipper Torontost. Lauludega esinevad Lauri kvartett ja koguduse nais- ja segakoor. Lühikõne Allan Laurilt. Teretulemast!

STOCKHOLM

Mosaiikide näitus Välis-Eestis

Laupäeval, 7. septembril kell 13 avatakse Välis Eesti galerii ruumides, Lilla Nygatan 11 mosaiikpiltide näitus. Tööde autorks on Värmlandis elav Mady Vainu, kes paneb välja oma ligemale kuuekümnest kompositsioonist kolmkümmend. See valik kujutab endast nn. esimest perioodi, kuna teine periood erineb materjalivaliku poolest üsna tunduvalt ja mille valiknäitus tuleb tõenäoliselt toime alles kahe aasta pärast.

Näitus kestab kuni 26. septembrini ja galerii on külalistele avatud argipäeviti kell 10—17, laupäeviti kell 10—14. Korraldajad ütlevad kõigile huvilistele sooja teretulemast.

BORÅS

Pensionäride koosviibimine

Boråsi eesti pensionäride ühing ja Boråsi Eesti Selts korraldavad septembris ühise koosviibimise paguluses viibimise 30-nda aastapäeva puhul. Seega jääb ühingu tavaline koosviibimine septembris ära. Täiendavalt hiljem. Pensionäride ühingu juhatus palub kõiki liikmeid koosviibimisest osa võtta.

GÖTEBORG

Pensionäride kokkutulek

Göteborgi eesti pensionäride ühingu kokkutulek uueks hooajaks toimub esmaspäeval, 16. sept. Eesti Majas. Kõik liikmed teretulnud.

Ivar Ivask esineb Stockholmis

Ivar Ivask esineb Stokholmis Kolmapäeval 18. sept. kell 18 toimub Eesti Majas Ameerikast Rootsis külasviibivate kirjanike Astrid ja Ivar Ivaski esinemine.

Prof. Ivar Ivask esineb ettekandega ja loeb oma luuletusi. Tuntud läti luuletaja Astrid Ivask tutvustab oma loominguit. Õhtu korraldajaks on Eesti Kultuuri Koondis ning avasõna ütleb abiesimees ja luuletaja Kalju Lepik. Kõik kirjandussõbrad teretulnud!

— — —

Venelastel ebaõnnestus

Venelased katkestasid oma viimase orbiidieksperimendi ootsmatult, teatades, et Maa tehiskaasiasena üles saadetud "Sojus 15" on kliresti alla võetud koos selles leidunud kahe kosmonaudiga.

"Sojus 15" pidi end ühendama orbiidil leiduva mehitamata "Saljut 3-ndaga", kuid ilmselt ebaõnnestus ühendamiskatse. Neid katseid olnud paarkümmend ja midagi arvatavasti läks viltu, mis sundis katseid lõpetama. Mis viga oli, seda venelased ei avalda.

— — —

Anti välja sõjalennukil

PERTH — AUSTRAALIA VALITSUS TOIMETAS N. Liidu muusikamehe ja viiuldaja Georgi Ermolenko, kes palus Austraalias asüüli, kuid muutis hiljem vene saatkonnaametnike survel oma meelt, sõjavälennukil Singapuri, kust ta jatkab oma teekonda N. Liitu.

Austraalia ametiühingud keeldusid igale reisilennukile oma teeninduse andmisest, mis oleks viinud Ermolenko maalt välja.

Agnes Lepp-Kaasiku ansambel, kes eistab Stockholmis ABF teatrisaalis pühapäeval, 29. sept. veel kord menutükk — Arvo Mägi "Vanaema". Vasakult Epp Lohk, Siiri Kriisa, Uno Tönisoo. Tarmo Sepp, lavastaja Agnes Lepp, majandusjuht Heino Annik, autor Arvo Mägi, Harry Kaasik, Heljo Mängel, Madis Gering ja Leena Õun (EPL-foto Lepper)

Veel kord "Vanaema" enne Ameerika-reisi

Arvo Mägi menuka näidendi "Vanaema" proovid Agnes Lepp-Kaasiku juhtimisel on jälle täies hoos.

Kuna möödunud kevadel Stockholmis mõlemad etendused juba kaks nädalat ette välja müüdi, jäi mitmelle pealinna eestlasile nädend nägemata. Mitmelt poolt avaldati soovi kordamiseks. Stockholmi Eesti Teater kaalus igati ekstra-etenduse korraldamist, kuid teatrisaalide puudus kevadhooajal oli liialt suur. Proovid ja uus etendus on ühtlasi sissejuhatuseks Ameerika-turneele.

Teatrihuvilistele on nüüd sügishooajaks meeldiv sündmus varutud. "Vanaema" lisa-etendus saab teoks Stockholmis ABF majas pühapäeval 29. septembril, algusega kell 17.00. Pääsmed on juba eelmüügil Eesti Kultuuri Koondises ning Välis Eestis.

"Vanaema" tegelased: Heljo Mängel-Sundsvik, Uno Tönisoo, Epp Lohk-Sundström, Agens Lepp-Kaasik, Madis Gering, Siiri Kriisa, Leena Õun ja Tarmo Sepp on kõik elevuses, kuna minnakse "Vanaemaga" pikale reisile. Kaasa tuleb võtta kooskõlaline ja hästi ettevalmistatud teatritükk, kuna vahepeal on paratamatult unununud üks või teine detail.

Tegelased said kevadel erakordselt hea menu osalisteks. Huvi tüki vastu oli ka väga suur. Stockholmis müüdi eelmüügi korras kaks täismaja, ning ka Norrköpingis, Eskilstunas, Göteborgis ja Boråsis oli publiku huvi väga elav.

Teatrikooli eksamitöö — milleks "Vanaema" lõpuks kujunes, võeti kõikjal hästi vastu, ning menu kajas ka USA ja Kanada teatriringkondadesse. Huvi tükiga tutvumiseks aina suurenes ja tulemuseks on eelseisvturnee Ameerikasse. Tegelased on teadlikud, et eestlastel "üle lombi" on suured ootused, kuid siiski meeldiv pinge ei ole kedagi verest välja löönud — vastupidi. Anges Lepp-Kaasiku kindlal juhtimisel võetakse väga põhjalikult tükk läbi. Rezhisseeritakse igat vaatust, nagu polekski varem tükki mängitud. Ometi on "Vanaemaga" esinetud juba kuus korda publiku ees.

Kuna on oodata elavat eelmüüki ka "Vanaema" ekstra-etenduse eel, on piletid juba varakult eelmüügile seatud Eesti Kultuuri Koondises, Eesti Majas (tel: 08/ 11 31 16) ning Välis Eestis, Lilla Nygatan 8, Stockholmi VAnalinnas (tel: 08/11 50 40).

Stockholmi Naiskoori sisutihe kuid lõbus ja huvitav tegevus

Stockholmi Eesti Naiskoor alustas pühapäeval, 20. augustil oma sügisest tegevust suvepäevaga. Nimelt korraldati ühine väljasõit Kungla suvekodusse Björköl, kus veedeti mõnus ja päikesekiilane päev.

Meenutati möödunud kevadpoolaastat ning plaanitseti eelseisvat sügishooaega.

Et naiskoori tegevus läinud kevadel oli tihe ja tööküllane kuid mitmekesine, nähtub läbiviidud töökavast:

Jaanuar: Korraldati koos Stockholmi Eesti Meeskooriga kontserdball Sheraton-hotelli hõbesaalis. Esineti samuti koos meeskooriga prof. Juhan Aaviku 90 a. juubeli tähistamise aktusel Medborgarhuseti suures saalis.

Veebruari: Toimus Konstantin Pätsi sünni 100 a. juubeli tähistamine Jakobi kirikus, kus esineti üksinda kui ka koos meeskooriga. Samuti toimus esinemine Vabariigi aastapäeva aktusel Kontserthoone suures saalis.

Märts: Kurvastusega võeti vastu teade koori hääleseadja Elli-Maria Hallapi surmast. Teda mälestati lauldes tema matusetalitusel Jakobi kirikus.

Aprill: Tähistati koori viie-aastast tegevust iseseisva kontserdiga Grünewaldi saalis, millele järgnes koosviibimine Charlton-hotelli pidusaalis.

Mai: Taas esinemine Jakobi kirikus, seekord üritusel, mil toimus koorile meeskoori poolt kingitud lipu üleandmine. Kauni koorilipu, mille valmistamise eest naiskoor võlgneb suurt tänu koorillikmele, Astra Randviirile, õnnistas peapliskop Veem.

Juuni: Saabus suvi, kuid harjutused kestsid edasi, kuna valmistati ette Münsteri laulupidu. Münsteris toimus peale laulupeo ka kirikukontsert, kus Stockholmi Eesti Naiskoor sai suure menu osaliseks.

Kõik see tiivustab koori ülimal määral ja nüüd, olles välja puhanud alustatakse, taas laulmisega, kuna ees seisavad ettevalmistused kontsertreisiks Norrköpingisse, kus esinetakse 2. novembril.

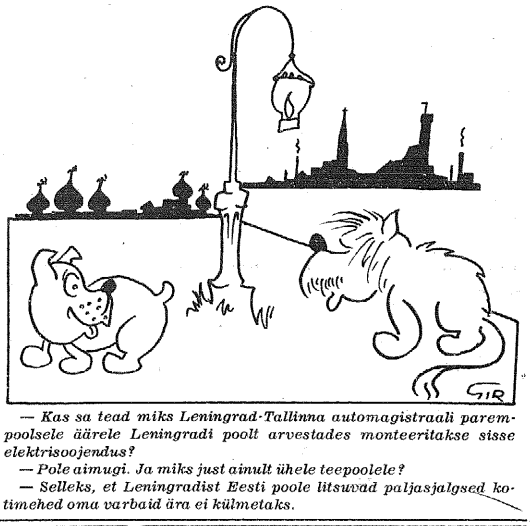
Jääb loota, et kõik endised koorilikmed samasuguse innuga laulmist jatkavad, kusjuures loomulikult on südamlikult teretulnud ka uued koorilauljad. Lähema informatsiooni saamiseks palutakse pöörduda koori juhatuse poole, mis tegevusaastaks 1974/75 on valitud järgmises koosseisus:

Koorijuht — Hilma Nerep-Mossin. Esinaine — Tiiu Anderson (tel. 94 53 51). Abiesinaine — Lola Puusepp. Kirjatoimetaja — Irene Vahtra. Abikirjatoimetaja — Leida Lepp. Laekur — Astrid Mölder. Abilaekur — Hille Ustav. Ametita liige — Ilma Juhkam. Ametita liige — Kristina Viira.

Pagemine Hiinast

HONGKONG (EPL) — Viimasel ajal on jälle tunduvalt suurenenud põgenikevool Hiinast ingliase kroonikolooniasse Hongkongi. Põgenejad kasutavad igasuguseid võtteid, kuid vadav enamus lihtsalt püüab ujuda Hiina rannikult üle vee Hongkongi.

Kuna veetee on pikk, siis tuleb põgenikel sageli vees olla 4-12 tundi, olenevalt kohast, kust "reisi" alustatakse. Põgenikele teeb juba suuri raskusi Hiinas mereranda pääsemine, kuna hiina sõjavägi valvab politseikorte abil rangelt rannikut ning ainult üksikutel õnnestub pääseda randa ning alustada väsitavat ujumisteekonda. Vees ähvardavad põgenikke patrullpaadid, mis opereerivad sageli ainult 100 meetri kaugusel Hongkongi rannikust.

— Kas sa tead miks Leningrad-Tallinna automagistraali paremposolsele äärele Leningradi poolt arvestades monteeritakse sisse elektrisoojendus?

— Pole aimugi. Ja miks just ainult ühele teepoolele?

— Selleks, et Leningradist Eesti poole liitsuvad paljasjalgsed kotimehed oma varbaid ära ei külmetaks.

Kohaliku elu

GÖTEBORG
Bridzhihooaeg algab

Hooaeg algab pühapäeval, 8. sept. kell 11 Göteborgi Eesti Seltsi ruumides Eesti Majas, Drottninggatan 27 GES Bridzhiringi poolt korraldatava paarisvõistlusega. Edaspidi 22/9, 13/10, 27/10, 10/11, 24/11 samal ajal ja kohas. Arvestus nii üksik- kui seeriavõistlusena.

Kõik bridzhihuvilised, nii endised kui uustulnukad on teretulnud. Juhatus palub eriti neid paare, kes kavatsevad 1974.a. meistrivõistlustest Stockholmis 28-29 sept. osa võtta, kindlasti juba 8/10 kohal olla.

STOCKHOLM
Filateilistide klubiõhtu

EFÜR sügishooaja esimene klubiõhtu toimub neljapäeval, 5. sept. kl. 18.30 Eesti Majas, Wallingatan 34. Kõik margihuvilised on teretulnud.

EESTI MAJA WALLING. 34-I
Perenaine: 21 81 34
Majavanem: 11 47 77

Veidrad asutusnimed

Kommunistlikud asutustenimed on olnud N.Liidus alati veidrad ja tohutuit konstrueeritud, millest püütakse üle saada ainult eestlahti lihendusena tarvitades. Võtame kas või näiteks välismaale eestlastele saadetava propagandaajalehe "Kodumaa" väljaandja nimetus, mis praegu on "Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Komitee ning Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühing" (Kunagi oli selle nimeks Komitee Kodumaale Tagasipööramise Eest).

Kultuuriajakiri Sirp ja Vasar ei ole konstruktsioonidega rahul ja toob alljärgnevaid näiteid, millised ka kommunistiliku ajalehe arvates on kummalised ja ebakeelepärased: üteldakse tagashoidlikult "ei ole sobivaq"...

Esiteks: "Ida-Balti Basseini Kalavarude Kaitse ja Taastamise ning Kalapüügi Reguleerimise Valitsuse Tallinna Inspektsioon."

Teiseks: "Eesti Põllumajandustehnika" Väetiste, Mürkkemikaalide ja Muude Keemiakaupade Kaubastamise Valitsus".

Kolmandaks: "Eesti NSV Ehitusministeeriumi Vabariiklku Spetsialiseeritud Ehitustööde Mehhaniseerimise Trusti Tootmis-Tehnoloogiline Komplekteerimise Valitsus".

Neljandaks: "Eesti Vabariiklik Inventari ja Hulgikaubanduse Baas" või "Esthimisnaböt".

Viiendaks: "Elanikkonna Elukondliku Teenindamise Ministeerium", mis hiljuti sai uueks nimeks "Teenindusministeerium".

Ja kuuendaks: "Üleliidulise Toodangu Kvaliteedi, Standardiseerimise ja Meteoroloogia Juhtivate ja Insener-Tehniliste Töötajate Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituudi Leningradi Filiaali Tallinna õppe-konsultatsiooni punkt."

Professor Kingisepp suri Tartus

Tartus suri 19. augustil Tartu ülikooli arstiteaduskonna üks õppejõude, professor Georg Kingisepp.

Georg Kingisepp sündis 30. mail 1898 Kabala vallas. Lõpetas Heidelbergi ülikooli 1927. Oli seejärele farmakoloogia assistendiks Tartu ülikoolis, siis dotsendiks ning aastatel 1938-1972 korraliseks farmakoloogia professoriks.

Tellin

☐ **J. LAIDONERI 90.a. MÄLESTUSRAHA**
hõbe — 925/1000, 33 mm., ettetasumishind kr. 85:— + postik. 5:—

☐ **K. PÄTSI MÄLESTUSRAHA — 1 TUKAT**
kuld — 3,47 gr., 21 mm., ettetasumishind kr. 295:— + pk. 5:—

☐ Tasun H. Kröndströmi postgirosse nr. 60 38 86—3 kr. . . . . .

Nimi . . . . . .

Aadress . . . . . .

. . . . . .

kuupäev . . . . . **allkiri.** . . . . . .

(vaata tekst tänases lehes)

Kasvatada rannakarpe kalastusest tulusam

GÖTEBORG (EPL) — Meregeoloog **Joel Haamer** Chalmersi tehnikaülikooli juures tegeleb juba mitu aastat katsetega rannakarpide (r.k. "blåmussla", lad. k. "mytilus edulis") kunstlikuks kasvatamiseks Kristinebergi zooloogiajaamas Fiskebäckskilis. **Katsed on äratanud lalaldast tähelepanu, kuna eesti uurija töö tulemused näivad avavat uusi tulundusvõimalusi lääneranniku kaluritele — rannakarbi kasvatamine võib anda 20 korda rohkem saaki kui traditsiooniline kalastus.**

Joel Haamer ütleb, et Rootsi lääneranniku on avarad võimalused rannakarpide kunstlikuks kasvatamiseks. Selleks tuleb merre asetada plastköied, mis on kinnitatud tugevate valeritega, mida pingutavad järnedad metallahelad.

Rannakarbid kinnitavad end plastköitele ja neid tuleb sinna ühe juurde. Aasta pärast on plastköis kaetud suurte rannakarbikobaratega juba valmis korjamiseks ja turustamiseks. Praegu on juba kolm kalurit saanud loa rannakarbi kasvatuste asutamiseks ja soovijaid kalandusvalitsuses on rohkesti. Loa eeltingimuseks on aga, et kasvatusveed on analüüsitud ja leitud olevat vabad roiskainetest ja bakteritest.

Muidugi peab leiduma vetikatoitu rannakarpide jaoks küllaldaselt, et kasv toimuks kiirelt.

Joel Haamer ütleb, et esialgul ei ole rannakarbikasvatus eriti tulus, kuna turg on välja töötamata ja vaja on kulukaid masineid töötlemiseks. Vana meetod käsitsi karpide avamiseks on tänapäeva tööjõukulude juures mõeldamatu.

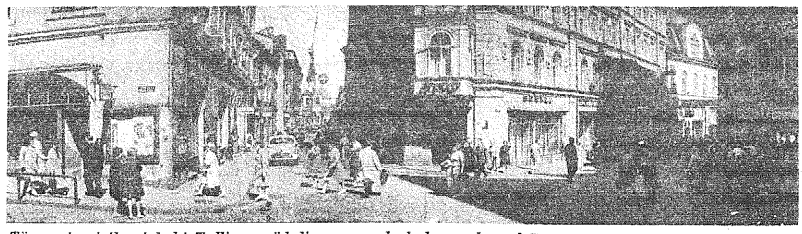
Rootsi impordib oma rannakarpide tarbimiskvoodi Norrast ja Lõuna-Euroopast, ometi on omamaisel rannakarbil sama kvaliteet, pealegi on seda võimalik restoranidesse ja tarbijatele anda värskelt. Haamer usub, et pikemas perpektiivis on võimalik tarbijaskonda harjutada rannakarpide söömisega seevõrra, et see kujuneb n.ü. põhitoiduaineks. Need sisaldavad väärtuslikke proteiine.

Joel Haamer on kunstnik Eerik Haameri poeg.

Jüri ja Ing-Britt Truusöötile sündis teine tütar Stockholmis.

Kersti Romman San Franciscost Kaliforniast külastas Stockholmi.

Mari Koort on Uppsalas õuele püstitatud telgi põrandalt leidnud koos rootsi sõbratariga zooloogilise harulduse — valge kõrvahargi, teatab Uppsala Nya Tidningen. Albinosid esineb ka insektide riigis.

Tänavate ristlemiskoht Tallinna südalinnas: nurk, kuhu suubuvad Vana Posti, Suur Karja ja Müüri-vahe tänavad. Praegune foto.

Muutuvate rezhiimidega muutuvad ka tänavanimed

1972. aastal ilmus Tallinnas omastkohast huvitav ajalooline raamat Tallinna tänavanimedest — Aleksander Kivi "Tallinna tänavanimed" kirjastus Eesti Raamatu väljaandel. Peale ülevaadete Tallinna tekkimisest, kasvust ja tänavavõrgu arengust antakse 200-leheküljelises teoses ülevaade iga Tallinna tänava ajaloost ja selle nime saamisloost rikkalikkude ajalooliste faktide esiletoomisega. Peale selle on esitatud kolm nimekirja Tallinna tänavanimedest — kesaegsed ladina- ja alamsaksakeelsed tänavanimed, hiljem kasutusel olnud saksakeelsed tänavanimed ja venekeelsed tänavanimed ning lõpuks tänapäeval kasutusel olevad eesti- ja venekeelsed tänavanimed. Kuna teos on valminud ja ladumisele antud 1969. kevadel ja millegipärast kolm aastat trükikojas trükkimist oodanud, ilmudes 1972. aastal, siis esinevad ülevaates tänavanimed kuni 1. aprillini 1968. Siis oli Tallinnas, Nõmmel ja linnaäärsetes asulates kokku 1187 erinimelist tänavat, mis nelja viimase aasta kestel on kindlasti suurenenud, ulatudes tõenäoliselt tõmarguselt 1200 erinimelisele tänavale.

Need tekkisid sellest, kuhu tänavad viisid, nagu Pärnu, Tartu, Narva, Paldiski maanteed, samuti Harju, Viru, Kalamaja, Telliskopli tänavad jne. Teiseks on nimesid antud vastava tänava ääres elanud käsitööliste ja nende töökodade järgi, nagu Kuilasepa, Kingsepa, Apteegi jt. tänavad. Kolmandaks on mitmed Tallinna tänavad saanud oma nime selle ääres asetsenud avaliku hoone — kiriku, kloostri, raekoja vm. järgi, näiteks Niguliste, Oleviste, Pühavaimu (praegu Säde), Kloostri (praegu Nooruse) jt. tänavad.

Ka on mitmed Tallinna tänavanimed tuletatud asutistest, nagu Kooli, Toomkooli, Tolli, Kohtu, Sauna, Vana-Posti jt. Samuti on teatavad tänavad saanud oma nime ettevõtetest ja nende toodetest, nagu Veski, Jahu, Saia käik. Kivimurru, Katusepapi, Vabriku (praegu I. Rabishinski), Sadama jt.

Üsna rohkesti on Tallinna tänavaid nimetatud isikunimede järgi, kellel oli vastaval tänaval uurem maavaldus või maja ja kes seega otseselt seotud tänavaga, näiteks Mundi (bürgermeister P. Mundi järgi), Gonsiori (praegu M. Lomonossovi) — raehärra J. Gonsiori järgi, Suur ja Väike-Arehna (praegu Imanta ja Lennuki) — sõjaväelase N. Arefjevi järgi jne.

Kui tänapäev Tallinnas on rida tänavaid nimetatud üldtuntud isikute ja "tähtsate tegelaste" austamiseks, siis minevikus seda ei tuntud, nagu autor seda ka ausalt kinnitab. Esmakordselt on seda aga Tallinnas tehtud 1887. a., kui senine Uus-Sloboda (praegu C.R. Jakobsoni tänav) nimetati Vladimiri tänavaks suurvürst Vladimir Aleksandrovitshi auks, kes 1888. a. külastas Tallinnat.

1905. a. nimetati Nunnevärava ja Rannaväeava puiestee Troonipärija puiesteeks (praegune Põhja puiestee) vene troonipärija Aleksei Nikolajevitshi auks ning 1910. a. senine Heinaturg Peetri platsiks (praegu Võidu väljak).

Edasi märgitakse teoses, et 1923. a. on Tallinnas paljud võõrpärased tänavanimed asendatud eesti kirjanike, kunstnike, kultuuri- ja poliitikategelaste nimedest tuletatud tänavanimedega, kusjuures alates 1940. aja eriti pärast Teist maailmasõda on senistele ja uutele tänavatele antud revolutsiooni ja tööliisliikumise juhtide ja eesti ning vene kirjanike, teadlaste jt nimed.

1872. a. nõudis tolleaegne Eestimaa kuberner Shahhovskoi kõikide tänavanimede vene keelde tõlkimist, mis on tekitanud aga suuri sekeldusi ja üldist pahameelt. See jäi teostamata. Mõni aasta hiljem, 1890. a. nõudis kuberner, et tolleaegsed kolmekeelsed nimesildid tänavanurkadel asendatakse venekeelsetega. Kuid ka sellele oldi vastu. Linnaamet palus jätta kolmekeelsed nimesildid alles, kusjuures venekeelne tänavanimi oli esikohal ja suuremate tähtedega kui eesti- ja saksakeelsed nimed. A. Kivi kirjeldab seda tänavanimede-sõda lõinud sajandi lõpul pikemalt ja märgib, et "Tänavanimed muutusid seega poliitilise võitluse objektiks", jättes aga ütlemata, et sama on kordunud Tallinnas hiljemgi — 1940. aastast alates.

Kuigi vaatluse all olev raamat on üldiselt kirjutatud võrdlemisi asjalikult ja erapooletult, torkab mõnel puhul silma, et autor ei respekteeri kõiki ajaloo fakte. Näiteks on märkimata jäetud, et toonane Kentmani tänav Tallinna südalinnas nimetati Eesti iseseisvuse ajal Konst. Pätsi nimeliseks tänavaks. Praegu kannab toonane Kentmani ja hilisem K. Pätsi tänav J. Kreuksi tänava nime. Varem on see tänav kandnud Gebhardt-Strasse nime ja rahvasuus on seda kutsutud ka Hospidali ja Prilhospidali nimedega.

Peatudes lähemalt Tallinna tänavate arvulises osas sajandite kestel, selgub, et vähem kui sada aastat tagasi, s. o. 1885. aastal oli Tallinnas ainult 164 tänavat. 1904. a. oli tänavate arv suurenenud 252-le, 1923. a. 323-le ja 1940. a. oli Tallinna tänavate nimekirjas 440 nime. Nõmmel oli 1927. a. 192 tänavat ja 1940. a. 219 tänavat.

Nagu juba eelpool märgitud, oli Tallinna tänavate üldarv 1968. aasta kevadel 1187, kusjuures selles arvu kuulusid ka Nõmme ja Tallinnaga liidetud linnalähedased suvitus- ja elamualad. Samaks ajaks selgus, et "Suur-Tallinnas" oli 273 korduva nimega tänavat. Nii esines Tamme tänav 5-el korral, Koidula, Kuuse, Lepa, Mere, Põhja, Ööbiku ja Lepiku tänav 4-al korral, kolm korda esines üks ja sama tänav 24 juhul ja kahel korral 88 juhul. Neist ja mitmesugustest poliitilistest ja muudest põhjustest tingituna on Tallinnas muudetud aegade kestel 475, Nõmmel 322 ja mujal 69 tänava nime, kokku tervelt 866 tänavanime.

Autor suhtub tunnustavalt ka uute tänavanimede andmisele enne Nõuk. Eestit kirjutades: "Kodanliku korra päevil püüti uutele tänavatele nime andmisel luua teatavat korda ja nimetati tänavate rühmi ühte liiki kuuluvate nimedega. Seda süsteemi kasutatakse ka nõukogude ajal, millal tänavad Maarjamäel on nimetatud puude, Kose-Varsaallikal heinataimede, Mähe aiandusasulas ilutaimede nimedega jne."

Esitame siinkohal praeguse Tallinna tänavatest mõned tüüpilised näited, nagu Aasnurmiku tee, Adra t., Akadeemia tee, Alasi t., A. Alle t., Angervaksa t., Artelli t., Asfaldi t., Auli t., Auto t., Edu t., Ehitajate tee, Ehte t., Elektri t., Enela t., Energia t., Fiimi t., Forelli t., Haaviku tee, Halla t., Hallivanamehe t., Hanerohu tee, Hellerheina tee, Hobujaama t., Hundihaugu tee, Ilvese t., Jaanilille tee, Jalgpalli tee, Kaera t., Kwrjääri t., Kassitatra tee, Kikkaputke t., Kitsekakra t., Kolhoosi t., Kreegipuu puiestee, Kukemarja tee, Kurereha tee, Käokannu tee jne. (VE)

Energi 75

Valitsus ja Riigipäev hakkavad diskuteerima energiapoliitikat. Eksperdid otsivad uusi energiaallikaid, et lahendada energiaga varustamise probleeme homsepäeva Rootsis. See on küsimus, mis puudutab meid kõiki. Paljud kõnelevad energiaprobleemist. Kuid paljud leiavad, et nad teavad liiga vähe.

Kui palju Sa tead?

LÄR DIG MER
Energi 75
SÅ KAN DU PÅVERKA MER

Võta osa energiaküsimuste õpperingist.

Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkuniversitetet, Frikyrkliga studieförbundet, KFUK-KFUM:s studieförbund, Nykterhetsrörelsernas bildningsverksamhet (NBV), Studiefrämjandet, Medborgarskolan, Studieförbundet Vuxenskolan, Sveriges kyrkliga studieförbund, Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV).

Industridepartementet

Kolmekümne aasta eest

Istun Upplandis Mälari ääres kaljuses männikus kännul, õhk on hilissuviselt pehme ja soe, on indiaanisuvi. Arlandalt startinud lennuk on taevasinasse vedanud pika-valge kondenslindi, lõunas purjetab paar kumulust aeglaselt itta. Kusagil kaugel suriseb viljakoristaja ja vaikib siis ja kadunud on ka lennukivihin. On vaikne. Siis hakkab sellesse sekkuma mingeid kaugeid ja kõrgeid häälitsusi, kusagil peab olema kureparv liikvel. Silm leiabki viimaks peaaegu peakohal kõrgel aeglaselt lõunapoole liikuva korratu ja nurkliku rivikujunduse, millega liigub kaasa kaks paari kurgi eraldi. Näib, nagu oleks mingi noorsöödurite rühm riviõppusel, üleajateenijad ja ohvitserid eemal käsklemas ja kontrollimas.

Rivi on väga korratu ja läheb kogu aeg segamini, on palju kisa ja omavahel öiendamist. Paariskurred käivad korda loomas ja eemalduvad siis jälle. Kurekari teeb katset lennata itta, kuid saab käsu teises suunas lendamiseks. Võtab suuna põhja, kuid saab jälle ülemustelt sõimata. On märgata tõsiseid katseid õige rivinurga moodustamiseks ja viimaks tullakse ka sellega toime. Kurekari võtab suuna lõunasse — paljudele on see alles esimene lend! — ja läbisegi häälitsedes kaob kari augustitaeva kaugesse ja lahjasse sinasse.

Mõtted lähevad kolmkümmend aastat tagasi, viimsele suvele kodumaal. Olen Kuremäel oma üksuse juures. On samasugused helged ja hilissuvised päevad kui praegu. Üle Alutaguse laante kajab põhjast Sinimägedelt lahingumürinat: seal ründavad ja jooksevad verest tühjaks marssal Govorovi diviisid, kuid meie rinne jääb Sinimägedel püsima.

Püsib ta ka Alutaguse rabades ja soodes. Ainult Tartu rindel võideldakse veriägedalt ja meie rinne taandub. Hinges ekslevad halvad eelaimused, oleme rahutud, otsime tegevust ja lohutust ükstelsega arutledes, kuid järeldused jooksevad pidevalt ummikusse.

Jalutan metsa ja Kontsu järve äärde. Siin lähedal peab rinnet Riipalu pataljon — niipalju kui sellest sangarlikust üksusest ja mehiselt võideldud Auvere lahingust seda veel säilinud. Otsin ühte ja teist sõpra ja tuttavat, kuid leian ainult mõne üksiku.

Kes on langenud, kes haavatuna tagalas, kes komandeeritud mujale. Neveli ja Narva sillapeade veterane on vähe järele jäänud ja needki on sõnakehvad ja murelikud nagu mina isegi.

Käin pohlal ja sekka seenel. Vahel ronin kõrgesse triangulatsioonitorni, kus asetseb saksa õhuvalve post ja kus seatud üles kääripikksilm. Selle läbi on selgelt nähtavad Sinimäed ja seal mürskude lõhkemistest üleskerkivad mullasambad. Kuid Siantsö suunast kirdest ja üle Narva jõe liigub kõrgel kurgede kari kilades ja häälitsedes: linnud käituvad ürgsete loodusseaduste kohaselt, hoolimata sellest, mis sünnib inimeste vahel ja et tapetakse ja hävitatakse.

Kolmekümne aasta eest seisid eesti sõdurid kaevikutes võideldes kodumaale sissetungiva vaenlase vastu.

Kuremäel lõigatakse rukist ja nisu ja kõrres teeb lahinguõppust Narva pataljon "Vana Tou" — Hando Ruusi juhtimisel. Ta annab käsklusi ja korraldusi selge, kõlava ja kaugelekuuldava häälega. Tema seljataha hoidub paar noort, pikka ja sihvakat eesti leitnanti, puhta riietuse ja kortsumatute mütside järgi arvestades vist äsja Tõlzi sõjakoolist tulnud.

Kuid neil on juba rünnakumärgid taskuil ja nööpaukudes Raudristi lindid — ka nemad on sõda juba väga lähedalt näinud. Rivimehed hargnevad ahelikku, varjuvad, tõusevad ja teevad hüppe edasi.

Kuid seda kõike pole varsti enam vaja: kodupinna eest võitlemiseks on meile jäetud vaid paar nädalat. Meie aeg kodumaal hakkab täis saama. Nagu alimaksime seda ja tahaksime kinnitada seda kõike elupäeviks enda mällu: õhtupäikses punetavad sirgete ja vanade männide tüved, ookriliselt kullendavad viljapõllud, pohladest punetavad kännustikud, meigaste kurgupõhjast tulev manitsev ja sügavtõsine kudrutamine, teed mööda liikuvad üksikud sõdurid, kes tulevad Kuremäelt postiga.

Suvetäiuse üks päev teise järel langeb ettemääratuse sarja. Siis ühel päeval, 1944 septembri lõpunädalail tõusime meiegi, tõusis osa eesti rahvast nagu kured lendu ja kahtundeliste kiljatustega siirdusime lõunasse ja läände värskeid haudu ja veriseid südameid maha jättes.

JÜRI REMMELGAS

Riigijuhtide mälestusrahad hõbedas ja kullas

Veebruaris ilmus E.V. president Pätsi 100-a. sünnipäeva mäletuseks hõbedst mälestusraha. Samal kuul möödus 90.a. E.V. sõjavägede ülemjuhataja kindral Johan Laidoneri sünnist. Nüüd ilmub tema 90-a. sünnitähistuseks samasugune mälestusraha, kontrollitud hõbedast 925/1000, suurusega 33 mm. Raha esiküljel oleva Johan Laidoneri portree reljeefi kujundajaks on kunstnik Ernst Jõesaar.

Portree ümber on tekst "Kindral Johan Laidoner — 1884.12.veebr. 1974". Esiküljel on ka rahatekst "10 Krooni". Tagumine külg on sama mis oli Pätsi rahal, s.o. Eesti vapp tammepärjaga ja tekst "Eesti Vabariik 1974". Väljaande kogusuurus on piiratud 950 tk. Rahad valmistatakse AB Sporrongi medalitööstuses ja ilmuvad kuuvahetusel okt.-nov. 1974. Rahade hind — kuni ilmumiseni — on ettetellimisel koos tasuga kr. 85:- ja postiga saatekulud kr. 5:-, alates ilmumispäevast on maksvad vabaturu hinnad.

Esmakordselt avaneb eestlastel võimalus omandada kullast Eesti Vabariigi presidendi mälestusraha "Tukat", see tähendab et rahas leiduv kulla kaal on ca 3,47 gr., läbimõõt on 21 mm. Raha ilmub Pätsi mälestusrahana ja kannab esiküljel Pätsi portreed, mille all lõikes seisab tekst "1 Tukat". Portree ümber on tekst "Konstantin Päts — Eesti Vabariik". Raha tagaküljel on Eesti vapp tammepärjaga ja tekst "Eesti Vabariik — 1974". Raha valmib septembris 1974. Hind — kuni ilmumiseni — on ettetellimisel koos tasuga kr. 235:- pluss postiga saatekulud kr. 5:-. Pääle ilmumist on maksvad vabaturu hinnad. Väljaande kogutiraazh on piiratud 950-le eksemplarile.

Eelnimetatud mälesturahade ettetellimisi koos tasuga vahendab: H. Kröndström, Soflelundsplan 40, I tr. 122 31 Enskede. Pg-60 38 86-3. (vaata kuulutus tänases lehes).

Eestlasest USA-kolonel

NEW YORK (VE) — Major Jüri Toomepuu USA armee aktiivreservis, kes on Korea ja Vietnami sõdade veteran, tiendati kolonelleitnandiks.

Ta omab sõjast USA kõrgeima aumärgi Distinguished Service Crossi. Kolonelleitnant Toomepuu kuulub USA armee erüksustesse ja on saanud ka sõjaväelenduri väljaõppe.

Päikesemootor

LONDON — Inglise teadlane Colin West on konstrueerinud masina, mille opereerimine ei maksa peaaegu midagi ja mis võib kälgus püsida lõpmatuseni.

Omapärane masin konstrueeriti Harwell Atomic Research asutuses ning sellele energia andjaks on päikese kuumus. Masin on eriti sobiv kasutamiseks niisutusseadeldiste pumbana kuumades maades. West on konstrueerinud oma masinast 12 erinevat varienti ning üksteist nendest on töötanud laitmatult.

Kirjandusvõistlus noorele põlvkonnale

Eesti Kirjanduse Fond (EFK) kuulutab välja käesolevaga kirjandusvõitluse paguluses viibivale nooremale põlvkonnale. Võistlusest võivad osa võtta kõik, kes 1.1. 1975 pole täitunud 30 aastat. Võistlus toimub neljas eri liigis: 1. luuletuste sari või poeem, 2. novell või miniatuuride sari, 3. essee vabal teemal, 4. ühevaatuslik näidend.

Auhindadeks on sobiva tasemega sissetulnud võistlustööde jaoks igas liigis:

I auhind 1.000 rootsi krooni

II auhind 500 rootsi krooni.

Auhinnakomisjonil on õigus vastavalt sissetulnud võistlustööde hulgale ja tasemele vajaduse korral tõsta auhinda ühelt liigilt teisele.

Võistlustööde esitamise tähtajaks on 15. jaanuar 1975. Masinkirjas võistlustööd tuleb saata aadressil: EKF, c/o Mägi, Murkelv. 19, 132 00 Saltsjö-Boo, Sweden. Võistlustöö tuleb esitada varjunime all, lisades suletud ümbriku autori õige nimega ja aadressiga.

Võistluse auhinnakomisjoni kuuluvad kirjanikud Helga Nõu ja Arvo Mägi ning kirjandusloolane Silvi Oja.

Eesti Kirjanduse Fond

Eesti pagulaskirjanduse toetamiseks on kõik annetused Eesti Kirjanduse Fondile teretulnud. Neid võib teostada otsese sissemaksuga EKF-i kontole posti teel: Stockholms Sparbank, postgiro 1201-3, sissemaksuks Stiftelsen för främjande av estnisk exilliitteratur, konto 028-320-79. Neile, kes soovivad annetada testamenteerimise teel, on lubanud abiks olla Fondi jurist Ilmar Jaks (Friggavägen 22, 182 68, Djursholm. tel. 08/755 92 55).

Venemaa maagaas Tartusse

Vene maagaasijuhtmed pikendatakse 1975-ndaks aastaks Irboskast Tartuni — vastava torustiku toomine tile Eesti piiride on käimas olnud 1962. aastast alates, nagu teatab parteileht "Sovjetskaja Estonia". Viimane etapp Irboskast Tartuni on 102 kilomeetrit pikk.

Tõstetud tariifid:

Äratus telefonivalve kõnede kiirustamine eksped. tasu telefonijärjekord

Tariifid telefonivahi, äratuse, telefonijärjekorra, kõnede kiirustamise ja ekspeditsioonitasu manuaalsete kõnede eest on olnud muutmata kolm aastat. Maksuareng on teinud tariifide tõstmise hädavajalikuks. Uued tariifid kehtivad alates 1. septembrist 1974.

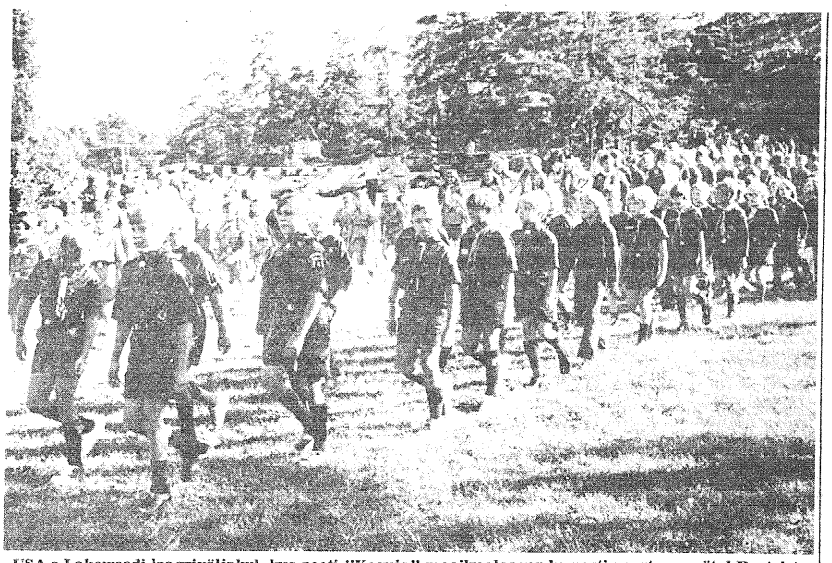
	Tasu
Äratus	2:50
Telefonijärjekord	2:50
Kõnede kiirustamine	2:50
Ekspeditsioonitasu	2:—

Telefonivalve-teeninduse eest debiteeritakse nagu nähtub alljärgnevast. Sulgudes äratoodud tariifid kehtivad kui valvet saab korraldada vaid viitesignaaliga ja/või telefonivastaja teatega täielikumaks informatsiooniks.

Telefonivalve lülitusetasu	18:— (12:—)
	Tasu ööpäeva-perioodilt
Telefonivalve märkmeta	6:— (2:50)
Telefonivalve märkmega	10:— (6:—)

Telefoninumbrid igasuguse sideteeninduse kohta leiduvad telefoniraamatu juhistes.

TELEVERKET

USA-s Lakewoodi laagriväljakul, kus peeti "Koguja" maailmalaager ka eesti noorte osavõtul Rootsist – toimus USA eesti skautide "Tahkuranna" laager arvuka osavõtuga. Pildil hundud avadefileel.

Esindus tähistab Rootsi saabumise 30-ndat aastapäeva

Esinduse juhatus otsustas Esinduskogu erakorraliseks – ühepäevaseks istungiks kokku kutsuda laupäeval, 12. oktoobril. Sellekohane otsus langetati esimesel koosolekul pärast suvist vaheaegashjendatakse kahel motiivil: et pidulikult tähistada eesti põgenike Rootsi saabumise 30. aastapäeva ning et aktuaalse sise- ja välispoliitilise olukorra seoses arutada eelseisvate üldvalimiste küsimust.

Erakorralise istungi esimene osa kavandati 30. aastapäeva tähistamise märkimiseks, millest palutakse osa võtma valitsuse, meile tähtsate haldusasutuste ning rootsi demokraatlike parteide, kui ka ametiühingute ja tööandjate keskliitude esindajad. Pidulik osa lõppeb tervitus- resolutsioonide vastuvõtmise ja lähetamisega Kuningale ja rootsi rahvale, riigipäeva kaud.

Istungi teine osa on peaasjalikult pühendatud viimase aja sise- ja välispoliitiliste mõjutuste arutamisele seoses kuuendate üldvalimistega ja uue Esinduskogu tööle rakendamisega. Erilõigu mainitud päevakorrapunktis moodustavad Esinduse rühmade esimeeste sõnavõtud ja seisukohtade avaldused.

Esinduskogu erakorraline istungi eel toimub tänu- ja mälestusjumalateenistus kodumaa kaitsel 1944 aastal elu ohverdanud võitlejate auks. Teenistuse korraldamiseks pöördub juhatus Esinduse saadikute õpetaja Elmar Töldsepa ja ülempreester Arbo Naela poole. Muusikalises osas palutakse Stockholmi Eesti Meeskoori ja S. E. Naiskoori kaastegevust.

Juhatuse koosolekul arutati veel valimiste tööplaani informatsioonibüroo loomise ning majandusliku olukorra küsimusi. Valimiste tööplaani hoidmiseks, mis hilinenud suve tõttu aeglustunud, soovib juhatus kohalike toimkondade kohest aktiivsust tehniliste tööde alal, kuid ka avalike koosolekute ja selgitustöö tööplaani raamistamist. Valimiste informatsioonibüroo küsimuses, pidas juhatus kohaseks sinna nimetada isikud, kes sõnaskirjas kodus ning võimelised rahvusgrupi probleeme tutvustama nii rootsi kui eesti ühiskonnale. Vastavate isikute leidmine jäeti rühmajuhtide nõupidamise hooleks, milline toimub lähemal ajal. Inf. büroo tööarendus toimuks koostöös Esinduse juhatusega.

Juhatuse suuremaks mureks on valimiste- ja jooksvad korralised kulud. Veelkordselt otsustati samme astuda riigiasutuste juures, kuigi kaheldes, kas enamusühiskond neid kergendada aitab. Pealootuse asetab juhatus ikkagi oma kaasmaalaste toetusele, mille kogumiseks rakendatakse korjandused septembris ja novembris. Osa kulusid kaetakse kandideerimise maksust, mille suuruseks määrati 50:– kandidaadilt. Vastuettepanek, 100:– jäi vähemusse. Pikemalt arutati tööjõu probleemi, kuna viimased katsed büroojuhataja kasvõi pooleaegseks päevaseks rakendamiseks arhiivitöö korras ESinduses on tööturuvalitsuse vastuseisus purunenud. Koosolekul ei kerkinud üles ettepanekut, mille täitmist juhatus suudaks garanteerida.

Rõõmsamas meeleolus võeti teatavaks U. E. Keskнõukogu informatsioon USA Senati otsusest 15. augustil, mille kohaselt eesti- ja lätikeelsete saadete korraldamiseks Radio Libertyle määrati 75 000 dollarit kummagile. Sama otsuse oli Esinduskogu teinud juba varem. Olgu meenutatud, et leedukeelseteks saadeteks määrati eepoolmainitud suurune summa juba m.a. lõpul. Seega on balti rahvastele mõeldud raadiosaadete küsimus postitiivselt lahendatud. SEnatis oli ettepaneku tegijaks senaator Charles H. Percy, Illinoisist, kes otsuse langetamise järgi avaldas "suurt isiklikku rahulolu".

ESinduse juhatus tutvus ka E. KOmitee vastusega juunis avalikkusele esitatud kirjale, konstateerides, et Komitee ei ole suutnud ühegi kaaluva argumendiga kõigutada Esinduse selgituses ettetoodud fakte. Viite kohta nagu saaks ka Esindus riiklikku toetust Komitee kaudu, pidas juhatus oluliseks avalikkuse tähelepanu juhtida sellele, et see ei vasta tõele. ESindus on vaid ühel juhul, 1971 rahvaülikooli suvekursuse osakulude katteks saanud 8000:– summadest, mis Koolide Peavalitsuse otsusega määratud eesti noortetööks.

Elavaid sõnavõtte tekitasid koosoleku algatuste all esitatud ülevaated viimasel ajal intensiivsemaks muutunud sovite-tegelaste infiltratsioonist pealinnas, nn. keele- ja kultuurisõprade seltsi loomisest ning ka Soomes toimunud Metsaülikooli ühenädalase kursuse kavaga tutvumisest. Peeti soovitavaks täiendavate teadete hankimist kõigi nende nähete kohta, millistel ei puudu kahjulikud kaasmõjud.

350 abivajajat Lääne-Saksamaal

MÜNSTER – Eesti Ühiskond Saksa Liiduvabariigis aasta aruandest selgub, et organisatsiooni kuulus 1973. aasta lõpul 1132 tegevliiget ja 329 last, kokku seega 1461 inimest. Aasta kestel kahanes tegevliikmete arv 53 ja laste arv 34 võrra. Liikmeskonnast kustutati aasta kestel terve rida inimesi, kes ei ole enam rida aastaid liikmemaksu tasunud või ei ole endist elumärki andnud. Tegevliikmete hulgas oli üle 60 aastaseid isikuid 217, neist vanadekodudes 34. Suur osa tööprotsessis olejaist töötab madalapalgalistel kohtadel. Abivajajate liiki tuleb arvata kõik hooldekandelise abi ja madala rendise saajad, keda on koos perekonnaliikmetega 350.

Keskkomitee on välja andnud vajalikke dokumente ja teinud tõlkeid ning andnud nõu juriidiliste ja sotsiaalsete küsimuste lahendamisel. Peeti ülal ka täienduskoole ning organiseeriti mitmesuguseid üritusi, milledele kaasnes vastavate toetussummade hankimine ministeeriumidest.

Vahekorrad saksa ametivõimudega on olnud head ning Keskkomitee töö ja tegevus on leidnud tunnustavat hindamist.

Keskkomitee on pidanud ülal 11 täienduskooli ja ühte lasteaeda. Majandusaasta vahetusel oli õpetajaid 16 ja õpilasi 75.

Keskkomitee on organiseerinud laste suvekodusid, aidanud kaasa gaidide-skautide üritustele, korraldanud Rahvuskultuuri Päevi, toetanud rahvatantsurühmi ja laulukoore ning koordineerinud abistamistegevust.

Jõuluraha saadeti välja 264 isikule, kelledest 34 olid vanadekodus.

Uhtlasi valmistati jõulupõõnu 252 lapsele, kusjuures 75 täienduskooli last said erihüvituse osaliseks. Abistamistegevuse läbiviimist võimaldasid kaasmaalased USA-s, Kanadas, Rootsis, Austraalias ja Saksamaal ja mujal oma panustega.

Abistamissummasid on üksikutest maadest saabunud saksa markades järgmiselt: Austraallast – 2.572, Kanadast – 8.002, Rootsist – 4.813, Saksamaalt – 15.423, – USA-st – 18.459. Väljaspool Saksamaad asuvatest eesti organisatsioonidest on suurim toetussumma saabunud Eesti Abistamiskomiteelt Torontos – 5.235 saksa marka.

Eesti Ühiskond Saksa Liiduvabariigis esimeheks on Johannes Västrik ning juhatuse liikmeteks Rein Saluri, Jaan Särev, Jaan Lepik ja Eduard Soosaar. (VE)

SIIT ja SEALT

Viive Heinlaid abiellus Norrköpingi Söderledi kirikus Peter Berggreniga.

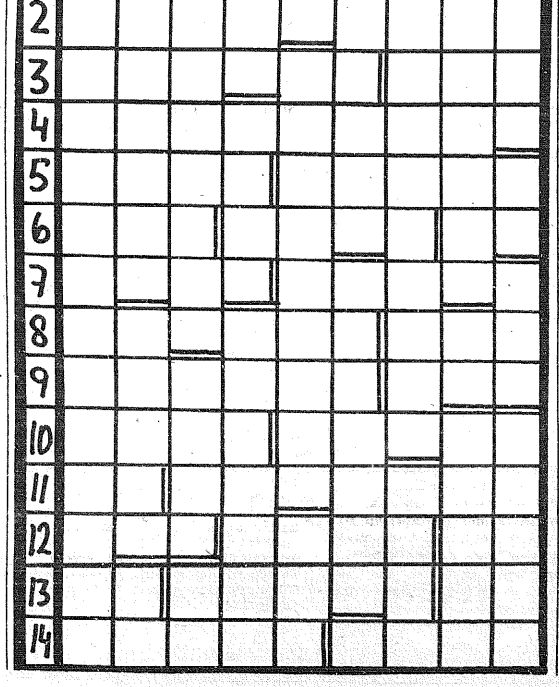
Elsi Puuström kihlus Eskilstunas Per Nilssoniga.

Eduard Läte, lendurmajor ja diplominsener Logansportis Ohio osariigis USA-s, tähistas oma 75-a. sünnipäeva. Pensioneerimiseni teenis ta USA-s konstruktsioonlinsenerina.

Rosalie ja August Vainio (Vilberg) tähistasid oma 60-aastast pulmapäeva, teemantpulma Torontos. Neid õnnitles telegrammiga Kanada peaminister Trudeau. Rosalie on 80 ja August 85 aastane.

Thomas Peters, eesti majandusteadlane Montrealis, on USA suurajakirja Readers Digest Kanada organisatsiooni reklaamiosakonna juhtajaks. Rootsis kannab "Readers Digest" teatavasti "Det Bästa" nimetust.

Elin Toonast, eesti kirjanikust, kes praegu elab USA-s, avaldasid tema asukoha Brunswicki ajalehed pildiga kirjutisi ühenduses tema raamatu 'Sipelgas sinise kaust all'' ilmumisega Rootsis. Märgitakse, et eesti kirjanik, praeguse perekonnanimega Gottschalk, on eesti luuletaja Ernst Enno tüteretütar, üles kasvanud Inglismaal ja praegu töötab ühe kuulutusagentuuri teenistuses, olles aga loomingulisel poolel kirjutanud televisioonitükke BBC-le ja Pihladelphias esinenud raadios oma paladega. Märgitakse, et ta töötab praegu Ingliskeelse romaani kirjutamisega.

Ristsõna 23

Paremale: 1-A lööki törjuma 2-A teatud liiki kala (mitm) 3-A äärемärkus 3-G mägi Saksamaal 4-A kõigutamatu hingerahu 5-A ingl. tiitel 5-E rutv. ttugev vemmal (os. kääne) 6-A lähim sugualne 6-D komps, kimbuke 6-H lasikelajas 7-A juuretis juustu valmistamiseks 7-E mitte unes 8-A teatud liiki tekstiili 8-G klimatoloogi oskussõna 9-A nõusolek teatud kahtlusega 9-G mehe nimi Piiblist 10-A turistijuht 10-E parema 11-A raadium 11-C tavalisemaid perekonnanimesid Rootsis 12-A ese 12-D Itaalia autofirma 12-H rahu (rootsi k.) 13-A mina 13-C ärkamisaegne tegelane 13-H nõnda, nii 14-A osarlik USA-s 14-F looma häälitsus (mitm)

Alla: A-1 rööpkülik B-1 kasvatama C-1 paastukuu muhamediusulistele D-1 kaubamaja üle Rootsi E-1 vanuse F-1 jõukus G-1 millegi üle üllatust tundmine H-1 marjataoline I-1 põllutöörlist (om. kääne) E-3 on see, kes sobitab rahu D-4 kehaosa I-5 naise isa F-7 lämmastav I-7 ekstrakt B-8 Homerose eepos D-8 kuulamisseadis halva kuulmisega inimestele H-8 Rootsi Ametiühingute Liit (lüh.) C-9 Inglise kuldmünt H-10 telegr. tähestik I-10 positiivne poolus G-11 maailma parima tennisemängija eesnimi (Smith) E-12 enda isik B-13 jõgi Lätis C-13 Kreeka täht (ühe I-ga).

Paremale: 1-A eesistuja 2-A staliniit 3-A invariant 4-A ea 4-C ing. 4-F Amor 5-A taar 5-E esile 6-A emis 6-E ainet 7-A Nena- 7-E steer 8-A deemon 8-G A 8-H no 9-A Urve 9-E tanta 10-A siuts 10-F kook 11-A kk 11-C do 11-E it 11-G rot 12-B aitama 12-H li 13-A nimi 13-E auk 13-H si 14-A osa 14-D al 14-F Liiv.

Alla: A-1 esietenduskino B-1 Etna C-1 saviaine D-1 ila E-1 Sirge F-1 tn G-1 uiamine H-1 Jino I-1 att F-3 Iasi D-4 nr I-4 retroaktiiv B-5 Ameerika H-5 leentool D-6 samet E-6 asotsiaal F-7 tn G-8 anoraki C-9 vudima F-9 akt D-11 oti F-12 mul B-13 is H-13 si D-14 a.

Ena Nõmme oli eestipoolseks esindajaks Sydney igaaastasel Heanaaberluse Nõukogu ballil, kus esindatud oli paarkümmend Austraalia rahvusgruppi.

†

Armast abikaasat, venda ja sugulast

Mait Köstner'it

Sünd. 11/9 1920 Tallinnas
Surn. 18/8 1974 Sofias

mälstavad leinas

MARIANNE

ÖDE ÖIE lastega

MARTIN perekonnaga

ILMAR perekonnaga

ELSA

JENNY TÜRN pojaga

†

Armast väimeest ja sugulast

Martin Eirand'it

mälestavad

PRIIT

MARY

REET PEREKONNAGA

INGE PEREKONNAGA

†

Armast

Juhan Viilip'it

mälestab sügavas leinas

VIINI
perekonnaga

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:
Eestikombelised matusetalitused
Ööpäevane valvekord

• Leinateated

Newmarketis, Kanadas, suri 15. juulil Maria Viitkari, sünd. 29. aprillil 1908 Eestis.

Torontos suri 9. juulil Helena Johanna Niitt, n-na Kreisberg, sünd. 9. novembril 1908 Hageri vallas.

St. Paulis, Minnesota osariigis, suri 22. juulil Juhan Mirka, sünd. 10. novembril 1892 Tarvastus.

Aucklandis, Meremaal, suri 15. juulil Julius Soo, 87 a. vanuses. Ta saabus Uus-Meremaale noore meremehega ja ehitas üles taksoautode ettevõtte.

New Yorgis suri 30. juulil südamerabandusse Lembit Viljari, sünd. 1917 Pärnus. Ta leiti kaaselanike poole oma korterist mõni tund pärast surma.

†

Ootamatult lahkunud armas ja unustamatu abikaasa, meie hea isa ja vanaisa

Martin Eirand

Sünd. 29/4 1912 Tallinnas
Surn. 28/8 1974 Oxelösundis

Sügavas leinas

LUCIE

SIRJE PEREKONNAGA

MATTI PEREKONNAGA

ANTI ABIKAASAGA

WIIVI PEREKONNAGA

Eestis

Matusetalitus toimub reedel, 6. septembril kell 13. Kyrkogårdens kapellet'is Oxelösundis.

†

Meie armas öde

Alexandra Mickfeldt

Sünd. 9/12 1895
Surn. 25/8 1974

Leinavad

ÖDE ja VEND
perekondadega

Matusetalitus toimub esmaspäeval, 9. septembril kell 11 Hoppets kabelis Metsakalmistul.

Suurim tänu kõigile, kes meie armast

Rosa Eichenthal'i

tema viimsele teekonnale saatma tulid ja temale lilusaid lilli tõid. Eriline tänu pr. Koidu Ventserile kauni laulu eest.

OMAKSED

Göteborg . . .

Algus lk. 1

ütles õpetaja. See pole igalpool mitte nii.

Kahjutunde ja südamevaluga mõtleme nendele noortele, kelleledelt see võimalus, elu alustugi, on ära võetud.

Teie, meie siinsed noored, olete selles mõttes eesõigustatud olukorras, et võite oma koolitundides kuulda elavast Jumalast ja tema pojast ja sellest, kui kõrgelt on hinnatud Jumala seadused, need tõed, mis jäävad püsima igavesti.

Jumala käes on maailma valitsemine, ehkki see vahel teisiti näib. Kuid viimne sõna on Jumala öelda.

Pärast palvust lauldi "Õnnista ja hoia".

Göteborgi Eesti Kultuurkomitee nimel ütles teretulemast gaider Susanna Tomson. Ta märkis kokkutulekut kui tähtsat hetke G. E. Algkooli ajaloos, iseäranis nendele, kes astuvad oma esimesi samme kooliteel. Nende vanemaid, võib-olla, vaevab mure laste pika teekonna pärast.

Kuid see mure on väike selle kõrval, mis eesti algkool annab lastele. Pr. Tomson tõi näiteid ka selle kohta, kuidas lapsed ise hindavad oma kooli. Nad jutustavad, kui tore on nende kool, kui palju ja huvitavat seal õpitakse, ja näitavad, kui hästi nad laulavad. See ei ole mingi kolkapatriotism. See on rahvuslik eneseuhkus.

Kõneleja tänas koolijuhatajat ja õpilasi eriti ilusa laulu eest ning soovis õpilastele head tahet, usinust ja hoolt õppimises. "Teie õppetöö tulemused jäävad püsima. Te olete eluks hästi ette valmistatud. Meie eeliseks on, et elame vabal maal, kus võime ükskõik milliseid mõtteid avaldada," ütles Susanna Tomson lõpuks, mille järel lauldi Rootsi hümni.

Järgnes päevakohane deklamatsioon. III kl. õpilane Maria Rohtla esitas "Esimesel koolipäeval". Pärast deklamatsiooni laulsid õpilased suure hooga "Porilaste marsi" ajakohase sõnastusega.

Koolijuhataja Eero Tarjus ütles mh.:

"Elus on ikka nii, et meie eluavaldused seisnevad õigupoolest selles, kuidas me need ise kujundame. Kui me oskame oma eluteele seada heledaid punkte, siis me saavutame ka neid. Heledama tee otsimine on ka meie kooli ülesandeid. Suurema valguse saame selle kaudu, et elame ja liigume Rootsimaal. Omame sellega n.ü. avarama silmaringi. See, mis on põhiliselt meie oma — seda me ei anna ära. Aga see, mis on meie ümber — sealt võtame vastu selle, mida me heaks hindame. Ses mõttes olemegi eelistatud olukorras."

Koolijuhataja lohutas lastevanemaid ka pika koolitee suhtes, mida põhjendades paljud eestlased pole saatnud oma lapsi eesti kooli. Ta ütles, et seni pole ühegi õpilasega kooliteel õnnetust juhtunud. Mida kaugemal laps oma kodust on, seda enam on ta ettevaatlik.

Selline nähtus kehtib ka vanemate inimeste kohta: kui nad reisivad kodudest kaugemale, jälgivad nad erilise tähelepanuga seda ümbrust, kus nad parajasti viibivad. Edasi teatas koolijuhataja, et õppetöö toimub möödunud aasta eeskujul.

Mõned ajutised muudatused on ette nähtud õpetajate hulgas. Nii jääb Mare Riisenberg perekondlikel põhjustel mõneks ajaks koolitööst eemale. Teda asendab 15. septembrist noor kutseline pedagoog Marje Tui. Fil. stud. Hans Tarjus, inglise ja rootsi keele õpetaja, kes töötas kogu suve, on puhkusel kuni 15. septembrini. Teda asendab fil. stud. Andres Merelaid.

I—II kl. juhatajaks on Marie Suur, III—IV kl. juhatajaks Mare Riisenberg—Marje Tui ja V—VI kl. juhatajaks Eero Tarjus.

Aktus lõpetati Eesti hümni laulmisega, mille järel siirduti klassidesse, kus tutvuti ruumidega ja aruteldi koolitööga seotud küsimusi. (EPL/MR).

Ei soovi . . .

Algus lk. 1

et tavaliselt hoiatatakse kodumaalt Rootsi sõltjaid Tallinnas KGB poolt Eesti Maja ja eesti ajalehe toimetuse külastamise eest — kui see kindlaks tehakse on see asjaosalisele eriliseks patuks.

Iseasi on muidugi KGB-meestega endiga, kes on saanud korralduse seda teha, mis tavalisele nõukogude kodanikule on keelatud.

Egon Rannet toimetati tema pagulasist abiliste poolt ka ühte eesti perekonda, kus teda ja tema minevikku ei tunta ja selle tõttu külalislahkusega vastu võeti. Üks teine külaline aga konstateeris, et tema lähemaid sugulasi on mõrvatud KGB poolt ja tegi teravaid etteheiteid NKVD-lasest punskirjanikule, kes mängis haavunut.

Ta lükkas päev hiljem, kui teatavaks sai EPL kaudu tema NKVD-panus, tagasi varasema lahke pakkumise öömaja saamiseks, öeldes, et ta jääb peatuma Lidingöle N. Liidu kaubandusesindusse, kus on N. Liidust tulnud ametmeestele toad alati reserveeritud.

Eesti kirjanikud hoidusid kohtamistest Egon Rannetiga, kes juba alguses vahemehe kaudu tegi katset Karl Ristikiviga kõkku saamiseks, mis aga ei õnnestunud.

Hamngatani maja müügil

Eesti ärimehele dir. Harald Luiskmanile kuuluv viiekorruseline chitusajalooliste väärtustega hoone Norrmalmstorgetil (Hamngatan 13), kus asub Air France esindus ja töötas kontorihotell, läheb nüüd müügile, nagu dir. Luiskman on jutustanud Expressenile. Maja on muutunud põhjavee langemisel tekkinud pinnat alustalade kõdunemisel varisemisohtlikuks ja see tuleb uuega asendada.

Linnaplaani muudatusega on võimalik ehitada 8-korruselist hoonet. Harald Luiskman ostis maja 1961 ja seda on renoveeritud umbes kahe miljoni krooni väärtuses. Viimasel aastal on märgata olnud tunduvat vajumist ja uurimine selgitas, et üks naabermaja omanikke on aastate jooksul (44 aastat!) keldrist vett välja pumbates alandanud kogu piirkonna põhjaveetaset. Aluspalgid, mis sellega õhku said, hakkasid mädanema.

Harald Luiskman ütleb, et ta on sunnitud maja müüma, kuna lammutamine ja uue ehitamine üksikisikule käib ülejõu. Uus hoone maksab umbes 5-6 miljonit krooni. Ta on valmis müüma kinnisvara 5,75 miljoni krooni eest. Ostjat pole aga veel leitud.

Winnipegis, Kanadas, suri 18. juulil Anna Kann, n-na Südermann, sünd. 17. veebruaril 1896 Läänemaal.

Huntide nuhtlus Paides

Möödunud talvel olevat okupatsioonivõimude loal olid Rootsis venna juures Evi Peets, Helmi Künruss, Selma Reinvart ja Helmi Tonkmann, õe juures Leida Peetsu ja Selma Lepamaa, isa juures Tiiu Sepajõe, sugulaste juures Julius Rauk, Toivo ja Valli Meriloo.

Kanadas külastas sugulasi **Ene** Jents, Soomes tütart Andranik **ja** Tamara Ahjan ning sugulasi **Hilja** Arak, Leida Pindus, Viktor **Oksa**nen ja Alice Jõela.

Ottawas, Kanadas, suri 13. augustil mag. pharm. Otto Senter, sünd. 1. aprillil 1893 holstres.

Eestis suri 28. juulil Amanda Meri.

Tallinnas suri 7. juulil omaaegne Tallinna "Spordi" jalgpallur Otto Reinlo 76 a. vanuses.

Torontos suri 21. juunil Alma Saar, sünd. 2, aprillil 1893 Tartus

Türi ümbruses oli jahimees Erich Maalepp lasknud maha ühe emahundi ja toonud selle neli poega Tallinna loomaaeda. Ta oli hundipesa avastades varitsemas hundiuru läheduses puu otsas.

Lindbergh suri Havail

WASHINGTON (EPL) — Charles Lindbergh, rootsi päritoluga kuulus lendur, kes esimesena ühemootorilises lennukis ületas Atlandi ookeanija nii avas tee moodsale reisilliklusele, suri Havai saarel 26. augustil.

Ta viibis koos abikaasa ja pojaga oma suvilas, kui surm tuli. Ta maeti mõni tund pärast surma omal soovil Havaile ilma matusekülalisteta ja lihtsas khakivormis. Charles Lindbergh oli USA lennuväe brigaadikindral.

Miks Metsaülikool oli kinnine?

NEW YORK (ME, VES) — Tänavune Kanada Metsaülikooli kursus toimus Soomes Kuopio lähedal. Millegipärast oli aga seekordne kursus suletud eesti ajakirjanduse esindajatele, kes seda külastamise korras soovisid jälgida. New Yorgi Vaba Eesti Sõna ja Toronto "meie Elu'2 raporteerivad, et kursust on ühelt poolt soovinud külastada Stockholmi "Teataja" toimetajaid Adelaide Lemberg ja teiselt poolt Helsingis elunev eesti ajalehtede kaastööline mag. Esmo Ridala.

Viimasele küll öeldud alguses "teretulemast", kuid siis teatanud kursuse juhataja V. Soots, et kursus teda vastu võtta ei saa. Kinnisele kursusele pääses aga sinna lihtsalt küsimata kohale ilmunud Soomes elunev Eestist abiellumisega tulnud pr. Solja Laapas, kelle "peatusluba" aga päev hiljem tagasi võeti — see daam ei olnud aga ajakirjanik.

Pääsesid läände

Kodumaa okupatsioonivõimude loal olid Rootsis venna juures Evi Peets, Helmi Künruss, Selma Reinvart ja Helmi Tonkmann, õe juures Leida Peetsu ja Selma Lepamaa, isa juures Tiiu Sepajõe, sugulaste juures Julius Rauk, Toivo ja Valli Meriloo.

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Rootsi vähemus poliitika muutub

(Algus 1. leheküljelt)

Sisserändajate uurimiskomisjon paneb valitsusele ette reforme väga mitmesugustel aladel. Nii näit. tahab komisjon, et rootsi rahvapensioni õiguse saaksid kõik välismaalased-mitte-Rootsi kodanikud, kes teatava pikema aja on Rootsis elanud ja siin maksusid maksnud. Praegu kehtib selline soodustus ainult nende riikide kodanike ja poliitiliste põgenike kohta, kelle suhtes on sõlmitud erilised sellekohased kokkulepped.

Komisjon paneb ette, et kultuurinõukogu käsutusse antakse eri summa — esimene aasta 3 miljonit krooni — keeleliste vähemuste kultuurielu toetamiseks. Sellest summaks oleks võimalus saada toetust teatud ürituste läbi viimiseks.

Komisjon arvestab, et sellest summast 1,2 miljonit kasutatakse teatritegevuseks, 0,6 miljonit krooni kirjastustegevuse toetamiseks, kirjanikele stipendiumideks jne, kuna 1,2 miljonit reserveeritakse muuks kultuuritegevuseks, nagu näiteks muusika, laul, rahvatantsud jne.

Kultuurisummadest tahab komisjon esialgu ka toetada sisserändajate elu ja tegevust dokumenteerivat materjali.

Sisserännukomisjon peab loomulikuks, et mitterootsikeelsed ajalehed saavad toetust samadel alustel kui rootsi ajalehed. Komisjon toetab seega Eesti Päevalehe taotlusi saada osa üldisest rootsi pressitoetusest. Kuna aga neid ajalehti, kes võiks selle toetuse saada on praegu ainult kaks — peale Eesti Päevalehe veel soomlaste Ruotsin Suomalainen — , leiab komisjon, et tuleb luua veel eriline toetusvõimalus väiksematele vähemuslehtedele ja ajakirjadele. See toetus tuleks varem mainitud kultuurnõukogu summadest.

Edasi leiab komisjon, et rootsi raadio ja TV peab senisest suuremal määral saatma programme vähemuskeeltes. Sealjuures on eriti rõhutatud soome keele osatähtsust, kuna ligemalt ei ole määrjtletud millised teised kelled peaksid olema aktuaalsed. Teatavasti on eestlaste poolt korduvalt soovitud eestikeelseid saateid.

KOOLI— JA HARIDUSKÜSIMUSED

Komisjoni ettepanekud lähtuvad põhimõttest, et kõik vähemuslapsed, kes seda soovivad, peavad samma õppida oma emakeelt.

Selle saavutamiseks paneb komisjon muuseas ette, et emakeelse õpetuse korraldamine oleks sunduslik kommuunidele, kus asub lapsi, kes sellist õpetust soovivad. Praegu on kommuunidel võimalik sellist õpetust korraldada, ja saada selleks riigi toetust. Seevastu ei toeta komisjon aga ettepanekuid, milliseid on esitanud muuseas erinevad õpetajate ühingud, et emakeelne õpetus oleks sunduslik rootsi koolides mitte rootsi keelega perekondadest lastele. Komisjon leiab, et ei ole võimalik määrtleda sellist keelelist kuuluvust laste hulgas. Komisjon leiab et kogu koolikiisimuste kompleks tuleks uuesti vaagimisele võtta. Töenäoliselt toimub see uue uurimiskomisjoni tööle rakendamisega.

Eesti kooli suhtes leiab komisjon, et senine ühiskondlik toetus peab edasi kestma senistel alustel.

Komisjoni liige Ingrid Diesen (m) on selles küsimus esitanud oma eriarvamuse, nõudes, et eri koole keelelistele vähemustele toetataks senisest suuremal määral.

ORGANISATSIOONI— TOETUS

Komisjon leiab, et sisserändaja- te- ja vähemusorganisatsioonidel on täita suured ülesanded ja et nende tegevus ühiskonna seisukohast on ülimalt väärtuslik. Sealjuures rõhutab komisjon eriti nende organisatsioonide tähtsust rahvusliku elu avaldustena. Komisjon peab soovitavaks, et kasvaksid välja jõulised sisserändajate- ja vähemusorganisatsioonid, ning teeb ette paneku sellistele organisatsioonidele riigi toetuse andmiseks kokku 2,5 miljonit krooni aastas.

Komisjoni poolt ettepandud toetus on mõeldud üleriigilistele organisatsioonidele, millised tegelevad omakultuuri ja sotsiaalse tegevusega. Toetussummast tahab komisjon 1,5 miljonit krooni reserveerida suurematele organisatsioonidele, kes saaksid toetuse pidevalt, kuna ülejäänud summa on määratud toetuseks väiksematele organisatsioonidele.

75.000 kr. 3 000 LIIKMEGA ORG-IDELE

Suuremate organisatsioonide puhul otsustab valitsus, millised organisatsioonid saavad toetuse. Sellega on neil organisatsioonidel tagatud, toetuse pidevus. Samuti oleks neil nii võimalik ette arvestada toetuse suurust.

Väiksemate organisatsioonide puhul otsustab toetuse andmise komisjoni ettepaneku kohaselt "Invandrarverket".

Toetused, mis on mõeldud suurematele organisatsioonidele, peavad võimaldama neil pidada ülal keskset administratsiooni. Valitsuse poolt tunnustatud vähemusorganisatsioonina toetuse saamiseks on eeldus, et organisatsioonil on vähemalt 3000 registreeritud liiget, et organisatsioon tegutseb Rootsis, et ta on demokraatlikult üles ehitatud, et ta viljeleb rahvuslikku isetegevust, ja et liikmeskond ise kannab olulise osa majanduslikust vastutusest — riigitoetus ei tohi katta rohkem kui 75 protsenti organisatsiooni üldkuludest.

Organisatsioonide arv, kes vastavad nendele tingimustele, on piiratud.

Komisjon arvab, et sellised organisatsiooni võib praegu olla 5—10-nel vähemusgrupil Rootsis. Komisjoni eelarves arvestatakse, et viis sellist organisatsiooni, kokku 60 000 liikmega, saavad sellise toetuse, kusjuures toetuse alammäär oleks 75 000 krooni aastas ja summa tõuseks vastavalt sellele, kui palju on liikmeid üle 3000.

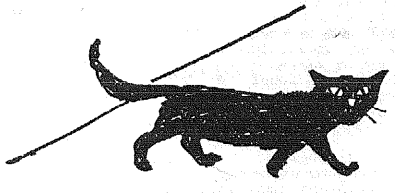
Komisjon ei esita ettepanekuid millised organisatsioonid peaksid saama sellise suurema toetuse. Kui komisjoni ettepanek leiab rakendamist, tähendaks see töenäoliselt, et suurim olemasolev sisserändajate organisatsioon — Soome ühingute keskliit — saaks toetusena üle miljoni krooni.

Komisjon tahab toetuse andmise teha sõltuvaks registreeritud liikmete arvust, liikmeskonna määritlemine tekitab aga olemasolevates organisatsioonides pahatihti raskusi. Nii on mitmed organisatsioonid — nagu soomlaste, kreeklaste, jugoslaavlaste ja itaallaste kesksed organisatsioonid — organisatsioonide liidud, kus tegelikult isiklikke liikmeid ei ole. Sellisel juhul tahab komisjon liikmeteks arvata liikmesorganisatsioonide liikmed. Teiseks erandjuhus eks on valimistega valitud esindused, mis on olemas eestlastel ja lätlastel.

Kuigi neis suur hulk isikuid on valimisest osavõtuga näidand oma aktiivset osavõttu organisatsiooni tegevusest, puudub neil formaalne liikmeskond. Raskus on ka liikmesorganisatsioonidega nagu Eesti Komitee, kelle kogu tegevus kindlasti hõlmab rohkem inimesi kui formaalne liikmeskond. Kuna liikme mõiste määritlemine on niivõrd raske, leiab komisjon, et toetust administreeriv asutus (Invandrarverket) peab välja töötama täpsemad reeglid, liikmete arvu kindlaks määramiseks. Komisjon rõhutab, et liikmeks saab lugeda ainult isikuid, kes ise vabatahtlikult on näidanud, et nad tahavad vastava organisatsiooni liikmed olla. Ei ole järelikult võimalik, et mingi organisatsioon saaks oma liikmeskonnaks lugeda kõik Rootsis elavad teatud riigi kodanikud või midagi taolist.

Peale nende, organisatsioonide enda tegevuseks määratud toetuste paneb komisjon ette oluliselt tõsta neid summasid, millised praegu on Invandrarverketi käsutuses teatud projekti läbiviimiseks. Praegu on see summa 925 000 krooni aastas ja sellest on toetatud muuseas vähemuskirikuid. Komisjon soovitab tõsta see summa 2,5 miljonile kroonile. Seda toetus võivad saada nihästi vähemuus kui rootsi organisatsioonid.

SKROCK!

KÖP LOTT IDAG!
DU KAN VINNA
250.000:-
VINSTSKATTEN BETALD
Nummerlotteriet
Dragning 30.9 TV1

USA-eestlased ajalugu koguma

NEW YORK (VES) — Eesti Teaduslik Ühing USA-s on koostamas lühikest ingliskeelset Ühendriikide eestlaste ajalugu, mille avaldab üks USA kirjastus. Toimetajaks on poliitiliste teaduste doktor Jaan Pennar, keda abistab vastav toimetuskolleegium. Materjalide kogumine on alanud.

•Balder Jaan

AUS ja ALATU

Ühel õhtul ta tuli minu juurde, oli mornis meeleolus ja küsis:

"Võin ma su juures öö bida?

"Miks ei või," olin ma kohe nõus. "Kui sa ainult küljealusega mu sohval lepid."

"Mul üksköik, kasvõl põrandal," vastas ta.

Tal on kena kodu. Naine hoiab seda hästi korras. Ma tean, ma olen ju mitu korda neil käinud.

"Läksid naisega raksu või?"

"Sa võiksid mulle ühe joogi pakkuda," vastas ta.

Tegin talle joogi. Endale muidugi ka. Rüüpasime.

"Kuidas see sulle meeldiks, kui su järel nuhitakse?" küsis mu külaline.

"Ega ei meeldiks," vastasin ma. "Nuhkimine on üldse vastik asi."

"Eks ole!"

"Mina neid ei salli, kellel niisugune paha komme on."

"Paha komme. . . Just paha komme!" hüüdis mu külaline.

Rüüpsisime.

"Sa mõistad niisuguse asja hukka, eks ole?" küsis ta.

"Kindlasti. Räpane tegevus."

Just! Räpane tegevus!" hüüdis tema.

"Kahjuks aga on niisugust kahetsusväärset või laiduväärset tegevust siin maailmas väga palju," ütlesin ma.

"Vähe või palju, aga õigustada seda meie igal puhul ei saa."

"Ei mingil juhul," ütlesin mina.

Rüüpasime.

"Mina ei taha su perekondliku elu saladustesse tungida, aga. . . miks teie raksu läksite?"

"Ta nuhib."

"Su naine nuhib?"

"Jah, oli mind salaja jälginud."

"Salaja. . . Sul ei olnud sellest aimugi?"

"Ma ei osanud niisugust inetust temast oletada."

"Kuidas see nüüd siis välja tuli?"

"Ma käisin ühe tüdrukuga. Täna õhtul olin jälle ta juures. Äkki helistatakse ukse taga. Mu naine."

"Oi sa pagan!"

"See mõjus mulle shokina."

"Seda võib arvata. Missugune paljastus!"

"Hirmus paljastus. Olin pidanud teda ausaks naiseks, aga seal paljastus äkki mulle ta räpane tegevus."

"Kuidas? Kelle räpane tegevus?"

"Mu naise."

"Vabandust, tema tabas ju sind teolt."

"Tema paljastas sellega ennast. Nüüd tuli avalikuks see, mida ta seni hoolikalt mu eest oli varjanud."

"Mida?"

"Et ta nuhib mu järel."

"Mis ta seal sulle siis ütles?"

"Mina karjusin tema peale. Ütlesin talle, et sa oled moraalselt nii lagenud. . ."

"Tema? Langenud?"

"Ütlesin talle, et ah sina oled mind kahtlustanud. . ."

"Jah, aga. . ."

"Niisuguse kahtlustamisega määrib inimene ennast, nii et. . ."

"Jah, aga sina?"

"Minu mõtted tema suhtes on olnud väga puhtad, nii et. . . mina olen sellest süüst täiesti puhas."

"Seda küll, aga. . ."

"Abielu saab õnnelik olla siis, kui teineteist usaldatakse. Kui usaldust enam ei ole. . ."

"Jah, aga kelle süü pärast?"

"Tema süü, sest tema kaotas oma usalduse. Selles seisab kogu õnnetus. Oleks tal usaldus alles olnud, siis ta nii madalale ei oleks langenud."

"Kui madalale?"

"Hakkas mu järel spioneerima. See on ju räpane tegevus."

"Noh, pole viga. Magad selle öö siin ära, homme lähed koju, lepite ära ja elate jälle edasi."

"Kuidas ma niisuguse alatu inimesega elan, kes nuhib mu järel?"

Nojah, ega ausal inimesel ei ole kerge alatuga elada.